

MAATLAFATSO E E ANAMENG YA BANTSHO MO IKONOMING

KITSISO YA TLHALOSO 1 YA 2023

GO TLHALOGANYA TSWELETSO YA PATLISISO YA KHOMIŠENE YA MAATLAFATSO E E ANAMENG YA BANTSHO MO IKONOMING JAAKA E KAELWA KE MOLAO WA B-BBEE

A. Matseno

1. Khomišene ya Maatlafatso e e Anameng ya Bantsho mo Ikonoming ("Khomišene ya B-BBEE") ke setheo se se tlohlweng ka Molao wa Maatlafatso ya Bantsho mo Ikonoming 53 wa 2003 jaaka o tlohlweng ka Molao wa 46 wa 2013 ("Molao"), go okamela tiriso ya Molao, e e akaretsang tlamelolo ya dikaedi tsa tiro, dikitsiso tsa tlhaloso, dikakanyo tsa kgakololo tse di sa tlamelolo le ditirelo tsa tlhaloso go tokafatsa go tlhaloganya Molao.
2. Go ya ka karolo ya 13F(1)(c) Khomišene ya B-BBEE e letleletse go amogela dingongorego tse di amanang le B-BBEE ka mokgwa o Molao o tlamelolo ka gona. Molao go ya pele mo karolo ya 13F(1)(d) o tlohlweng Khomišene ya B-BBEE go batlisisa, ka go itshimololela kgotsa ka go tsibogela dingongorego tse e di amogetseng, kgang nngwe le nngwe e e amanang le B-BBEE. Molawana 15 wa Melawana ya B-BBEE o tlhalosa thulaganyo ya go tlhoma ngongorego.
3. Kitsiso ya Tlhaloso e ntshiwa go ya ka karolo ya 13F(3)(b)(i) ya Molao go kaela leloko lengwe le lengwe la setšhaba ka thulaganyo ya patlisiso ya Khomišene ya B-BBEE morago ga go amogela ngongorego kgotsa morago ga go swetsa ka bo yona go simolola patlisiso.

B. Ngongorego ya B-BBEE ke eng?

4. Ngongorego ke kgang e e simolotsweng ke Mokomišenara wa B-BBEE go ya ka karolo ya 13J(1) ya Molao, kgotsa e e rometsweng kwa Khomišeneng go ya ka karolo ya 13F(1)(c) ya Molao.
5. Gore ngongorego e tsewe tsia ke Khomišene ya B-BBEE, e tshwanetse go amana le go tlola Molao wa B-BBEE, mme e ka wela mo karolong ya ditlhopho tsa B-BBEE e leng, bong, taolo ya tsamaiso, tlohlweng ya bokgoni, tlohlweng ya kgwebo le batlamedi le tlohlweng ya ikonombogo, go akaretsa le setlhopho se se totobetse sa lephata.
6. Go tlola Molao ka kakaretso go tla felela ka tiro ya tsietso. Tiro ya tsietso e akaretsa kgwebisano, thulaganyo kgotsa tiro e nngwe kgotsa maitshwano a ka tlhamalalo kgotsa e seng ka tlhamalalo a nyatsang kgotsa a kgoreletsang maitshwano a Molao wa B-BBEE kgotsa tiriso ya ditlamelolo dingwe le dingwe tsa Molao o, go akaretsa mme go sa lekanyediwa mo ditirong tse di amanang le itshimololelo ya B-BBEE - (a) fa batho ba bantsho ba ba thapilweng mo kgwebong ba sa rotloediwe kgotsa ba thibetswe go nna le seabe se segolo mo ditirong tse di mo bogareng tsa kgwebo eo; (b) go ya ka gore ke melemo efe ya ikonomi e e amogetsweng ka ntsha ya maemo a

maatlafatso e e anameng ya bantsho mo ikonoming ya kgwebo e sa ye go batho ba bantsho mo kabong e e totobaditsweng mo tokomaneng e e maleba ya semolao ya kgwebo eo; (c) akaretsa go dira kamano ya semolao le motho yo montsho ka maikemisetso a gore kgwebo eo e fitlhelele maemo a a rileng a kobamelo ya maatlafatso e e anameng ya bantsho mo ikonoming kwa ntle ga go naya motho yo montsho yoo melemo ya ikonomi e e tla solofelwang go amogelesegile e e tsamaelanang le maemo a a tshotsweng ke motho yo montsho yoo; kgotsa (d) akaretsa go dira tumalano le kgwebo e nngwe go fitlhelela kgotsa go oketsa maemo a maatlafatso e e anameng ya bantsho mo ikonoming mo maemong a a - (i) go na le ditekanyetso tse di botlhokwa, tse di tlhamaletseng kgotsa tse di sa tlhamalalang, mo boitshupong jwa batlamedi, batlamedi ba tirelo, badirelwa kgotsa badirisi; (ii) tlamelo ya ditiro tsa kgwebo e tsewa go amogelesegile e gore ga e kgonege, go elwa tlhoko didirisiwa tse di leng teng, dipeelo le mabaka go ne go sa buisanwa ka tsone go lekane le ka tsela e e siameng le e e amogelesegileng; (iv) go se fitlhelele ditlamego tsa tumalano tse di beetseng kgwebo le tlhabololo ya batlamedi le tlhabololo ya bokgoni.

C. Ke mang yo o ka tlhomang ngongorego?

7. Motho mongwe le mongwe yo o amilweng ke tiro ya tsietso kgotsa leloko la setšhaba le le tshwenyegileng le ka tlhoma ngongorego kwa Khomišeneng ya B-BBEE ntle le go duela sepe. Motho yo o tlhomang ngongorego a ka dira jalo ka tlhamalalo kwa Khomišeneng ya B-BBEE kgotsa ka molao kgotsa mokgwa mongwe le mongwe wa kemedi.
8. Batla kemedi ya semolao kgotsa mokgwa o mongwe go tlhoma ngongorego kwa Khomišeneng ya B-BBEE ke pateletso, mme motho mongwe le mongwe yo o tlhophang go batla kemedi eo o tlhoka go dira jalo ka thato ya gagwe. Ngongorego e e tlhomilweng ka mokgwa mongwe wa kemedi kgotsa kwa ntle ga yona e tla tsewa tsiya le go tshwarwa ka go tshwana kwa Khomišeneng ya B-BBEE.
9. Go na le maemo a a ka dirang gore motho a tlhome ngongorego, mme a sa batle go senola boitshupo jwa gagwe, seo se letleletswe. Le fa go ntse jalo, fa motho a tlhophang go nna tlhokaina teng, Khomišene ya B-BBEE ga e kitla e patelesega go mo tlamela ka tshedimosetso e nngwe malebana le seemo sa ngongorego, go fitlha nako eo e botlhakaina bo tlogelwa ka go kwalela Khomišene ya B-BBEE. Mo letlhakoreng le lengwe, fa botlhokaina bo sa kopiwa, motho o tla nna le tshwanelo ya go kopa tshedimosetso e nngwe ya ngongorego nako le nako a dirisa nomoro ya kgetsi e a e neilweng.
10. Ngongorego e ka gogelwa morago gape ka go kwalela Khomišene ya B-BBEE ka nako nngwe le nngwe pele ga fa Khomišene ya B-BBEE e ka dira (di)phitlhelelo le (di)katlanegiso tsa yona. Le fa ngongorego e gogetswe morago, Khomišene ya B-BBEE e ka tswelela go batlisisa ngongorego jaaka e kete Khomišene ya B-BBEE e e simolotse go ya ka karolo 13J(1) fa go le maleba go dira jalo.

D. Dingongorego tse dintsi ke eng?

11. Nako nngwe le nngwe morago ga gore Khomišene ya B-BBEE e simolole ngongorego, kgotsa e romelwe ke motho yo mongwe, Khomišene ya B-BBEE tla phasalatsa kitsiso e e senolang

magatwe a tlolomolao le go laletsa motho mongwe le mongwe go tthatlhela ngongorego ya kang eo yo o dumelang gore o amilwe ke magatwe a tiro kgotsa o ama kgatlhego ya motho yoo.

12. Gape go na le maemo a mo go ona Khomišene ya B-BBEE e ka kopanyang kgotsa ya kopanya dingongorego di le pedi kgotsa go feta ka fa tlase ga patlisiso e e tshwanang fa kang e akaretsa (ba)motho a le mongwe le (ba)moikarabedi yo o ka nnang teng. Fa Khomišene e kopanya dingongorego di le pedi kgotsa go feta jaaka go letleletswe ke Molao, ngongorego nngwe le nngwe e tla tswelala go tlaolwa ka go farologana ka nomoro ya yona ya kgetsi. Kopanyo ga e fetole maemo a mongongoregi, mme mogwe le mongwe yo o romelang nngwe ya dingongorego tse di kopaneng o tla nna e le mongongoregi.
13. Fa dingongorego di kopantswe, go a kgonagala gore patlisiso e ka se tlhokege mo go e le nngwe ya dingongorego kgotsa go feta, mme mo ntlheng e ntseng jalo, Khomišene e tla itsise (ba)motho yo o amegang mme e tswelale go batlisisa nngwe le nngwe ya dingongorego tse di setseng tse di kopantswe, go ikaegile ka go itsise (ba)mongongoregi le fa fela paka ya ngwaga e le nngwe ya patlisiso e ise e khutle.
14. Fa paka ya go batlisisa e khutlile, Khomišene e tshwanetse go romela kitsiso go mongongoregi mo malatsing a somaamararo (30) e supa go khutla ga nako, le go kopa go atolosa paka ya patlisiso go ya pele ka go tlatsa FOROMO B-BBEE 21. Fa mongongoregi a sa kgone kgotsa a gana go neelana ka katoloso, Khomišene e ka tswelala go batlisisa kgetsi e kete ke yone e e simolotseng patlisiso.

E. Ke ditokomane dife tse di tlhokegang go tlhoma ngongorego?

15. Motho yo o romelang ngongorego kwa Khomišeneng ya B-BBEE o tshwanetse go tlatsa ka botlalo le go romela Foromo B-BBEE 7.
16. Khomišene ya B-BBEE gape e tlhoka ditokomane tse di fa tlase go tshegetsa Foromo ya B-BBEE 7:
  - 16.1 Polelo ya maikano e e nayang lemorago la ngongorego go tloga kwa tshimologong go fitlha nako e kang e begelwang Khomišene ya B-BBEE;
  - 16.2 Khopi e kanetsweng ya lokwaloitshupo la mongongoregi;
  - 16.3 Setifikeiti sa Kabelo sa mongongoregi mabapi le go nna mong wa ngongorego;
  - 16.4 Tumulano ya Batsholadišere/Memorantamo wa Kgolagano/Memorantamo wa Kakaretso wa (di)setlamo se ngongorego e leng ka ga sona;
  - 16.5 Tshwetso kgotsa metsotso ya dikopano tse di tshwerweng malebana le (di)setlamo le ngongorego e lebisitsweng kwa go sona;
  - 16.6 Tshedimose tso ya Matlotlo/Polelo ya (ba)motho yo o ka nnang moikarabedi;
  - 16.7 Setifikeiti sa B-BBEE/Afitafiti e e Kanetsweng ya (ba)motho yo ngongorego e leng kgatlhanong le ene;
  - 16.8 Pampitshana ya tuelo ya motho yo o tlhomang ngongorego;

- 16.9 Dintlha tsa kgolagano tsa gajaana tsa moikarabedi (Leina la motho yo go golaganwang le ene, aterese, aterese ya imeile le dintlha tsa kgolagano);
  - 16.10 Lekwalo la tumelelo fa ngongorego e tlhomiwa mo boemong jwa motho yo mongwe kgotsa mo boemong jwa kgolagano; le
  - 16.11 Le ditomomane dingwe le dingwe tse di maleba tse di tla thusang Khomišene ya B-BBEE ka kgang e e begiwang.
17. Fa tokomane e e boletsweng fa godimo, e se teng kgotsa e sa dire mo ngongorego e e tlhomiwang, tsweetswee supa seo mo Foromong ya B-BBEE 7 kgotsa mo polelong ya maikano.

F. Thulaganyo ya tswelelo ya patlisiso ke eng?

- 18. Morago ga go amogela ngongorego, Khomišene ya B-BBEE go ya ka molawana 15 wa Melawana ya B-BBEE e solofelwa go itsise kamogelo ya ngongorego ka lekwalo mo malatsing a le matlhano (5) le go tlamela nomoro ya kgetsi.
- 19. Morago ga go neelana ka nomoro ya kgetsi, Khomišene ya B-BBEE e tshwanetse mo kgwedding di le somepedi (12) go:
  - 19.1 Sekaseka ditshwanelo tsa ngongorego;
  - 19.2 Kopa tshedimosetso e nngwe go mongongorego ka go neelana ka Foromo ya B-BBEE 8. Fa Khomišene e kopile tshedimosetso ya tlaleletso go mongongoregi, tshedimosetso e tshwanetse go romelwa mo malatsing a somenne (14) a kamogelo ya kitsiso ya kopo ya tshedimosetso ya tlaleletso, mme fa motho a retelwa ke go dira jalo, Khomišene ya B-BBEE e ka tswala ngongorego kgotsa ya tswelela go batlisisa e kete ke Khomišene e e simolotseng;
  - 19.3 Fa Khomišene ya B-BBEE morago ga go sekaseka ditshwanelo tsa ngongorego e swetsa gore kgang e ga e wele mo taolong ya yona kgotsa ga e tlhoke patlisiso, Khomišene e tla neelana ka kitsiso ya go se batlisisi (Foromo ya B-BBEE ya 11), go mongongoregi ka mabaka.
  - 19.4 Batlisisa ngongorego fa go siame go dira jalo, le go itsise (ba)moikarabedi ka ngongorego ka go neelana ka Foromo ya B-BBEE ya 10. Patlisiso e tla latelang mekgwatsamaiso e e leng go ya ka Molao, le go obamela melao yotlhe e e amanang le tsamaiso e e siameng ya dithulaganyo tsa bosiamisi tse di dirang mo dipatlisisong;
  - 19.5 Khomišene ya B-BBEE e kgontshiwa gape ke karolo ya 13H ya Molao wa B-BBEE go romeletsa thata nngwe le nngwe e e neetsweng Mokomišenara kgotsa tiro nngwe le nngwe e a e abetsweng ka Molao, go motho mongwe le mongwe yo o nang le kitso e maitemogelo a a maleba yo o thapilweng kgotsa a na le konteraka le Khomišene go e thusa go dira ditiro tsa yona.
  - 19.6 Ka nako ya patlisiso Khomišene e ka neelana ka tagafara ka Foromo ya B-BBEE 20 e e beilweng go ya ka karolo ya 13K ya Molao wa B-BBEE;
  - 19.7 Khomišene jaaka karolo ya thulaganyo ya patlisiso e ka swetsa gape go tshwara theetso ya semmuso go ya ka mekgwatsamaiso ya Khomišene fa pele la Lekoko e e eteletsweng pele ke Monnasetulo; le

- 19.8 Dira diphithlelelo ka lekwalo, ka dikatlanegiso kgotsa kwa ntle ga tsona. Phithlelelo e tla itsisiwe (ba)mongongoregi le (ba)moikarabedi ka bobedi. Pele ga e dira (di)phithlelelo ya yona ya bofelo go ya ka karolo ya 13J(3) ya Molao, Khomišene e tshwanetse go itsise moikarabedi ka lekwalo ka dintlha dingwe le dingwe tse di masisi tsa diphithlelelo kgatthanong le ena, le go tlamela (ba)moikarabedi ka malatsi a masomaamararo (30) go araba nngwe le nngwe kgotsa nngwe ya diphithlelelo. Khomišene e ka nna ya, go ya ka tshwanelo kgotsa morago ga kopo go (ba)moikarabedi, atolosa paka ya malatsi a 30 ka paka e nngwe ya gangwe fela e e sa feteng malatsi a lesome (10).
- 19.9 Fa (ba)moikarabedi a retelelwa ke go araba nngwe le nngwe kgotsa e le nngwe ya diphithlelelo tse di masisi mo nakong e e supilweng morago ga go itsisiwe ka seo ke Khomišene, Khomišene e tla tswela go dira (di)phithlelelo ya yona go ya ka karolo 13J ya Molao.
- 19.10 Khomišene e ka phasalatsa diphithlelelo ka tsela e e e bonang e le maleba. Phasalatso e ka se dirwe fa:
- 19.10.1 Tshekatsheko ya boatlhodi mo tshwetsong ya Khomišene e simolotswe ke mongongoregi kgotsa moikarabedi mo pakeng e e letleletsweng;
- 19.10.2 Khomišene e rometse kgang kwa Bothating jwa Bosetšhaba jwa Bosekisi kgotsa Tirelo ya Sepodisi ya Aforikaborwa, mme ga go tshekiso epe e e dirilweng kgatthanong le motho yo o amegang;
- 19.10.3 Fa motho yo o amegang a sekisitswe mme a sa bonwa molato morago ga patlisiso ya Khomišene; kgotsa
- 19.10.4 Fa motho yo o amegang a bonwe molato ke kgotlatshekelo ya molao, morago ga patlisiso ya Khomišene, pele ga motho yoo mabapi le ponomolato a feditse ditsamaiso tsothe tse di amogetsweng tsa semolao malebana le boikuelo kgotsa tshekatsheko.
- 19.11 Fa Khomišene morago ga go batlisisa ngongorego, e bona gore kgang e ka rarabololwa ka mokgwa o mongwe wa tharabololo ya kgotlhang (ADR), Khomišene e tla tsamaisa tharabololo ya kgang kgotsa ya e romela, ka Foromo ya B-BBEE 12 e e beilweng, kgang eo kwa thulaganyong e e maleba ya tharabololo ya kgotlhang kgotsa foromo go ya ka mekgwatsamaiso ya yona. Fa thulaganyo ya ADR e sa atlega go rarabolola kgotlhang gareng ga batho, Khomišene e tla tswela go batlisisa kgang fa e akanya gore go siame go dira jalo.
20. Mo tiragalong e Khomišene e nang le lebaka le le amogelesegileng la go dumela gore tokomane e e faetsweng ya patlisiso e na le tshedimosetso e e fosagetseng, Khomišene e ka neelana ka topo ya tshiamiso ya tshedimosetso mo Foromong ya B-BBEE 9 go motho yo o faetseng tokomane, fore tshedimosetso eo e e siamisitsweng go romelwa mo malatsi a 14 a kamogelo ya kitsiso ya topo ya go siamisa tshedimosetso.
21. Fa Khomišene ya B-BBEE e tsere tshwetso ka boyona go simolola patlisiso e tla dira jalo ka go neelana ka kitsiso ka Foromo ya B-BBEE 10 e e beilweng le go latela tswelletso e e tlhalositsweng mo ditema 19.4 go fitlha go 19.7 fa godimo.
22. Fa Khomišene e na le kakanyo ya gore go tlhokega nako e ntsi go konosetsa tswelletso mabapi le patlisiso e e tlhalositsweng, Khomišene e tshwanetse go itsise mongongoregi ka tlhoko ya go atolosa nako, tlhalosa mabaka a a tlhokang paka e telele, le paka e e tlhokegang jaaka katoloso.

23. Khomišene e ka, fa e batlisisitse kgang mme go na le mabaka a a siameng, romela matshwenyego mangwe le mangwe kwa Ditirelong tsa Aforikaborwa tsa Lotseno, kgotsa bothati jwa taolo, ka go neelana ka FOROMO ya B-BBEE 13.
24. Go romela kwa ditheong tse dingwe go tla latela ditaolo tsa pateletso tsa setheo seo mme Khomišene ya B-BBEE ga e na taolo mo tshwetsong le mo ditsweletsong tsa setheo seo.

G. Bokhutlo

25. Khomišene ya B-BBEE e ikemiseditse go fitlhelela dinako tse di beilweng tsa go konosetsa patlisiso. Le fa go ntse jalo, seno se ikaegile ka go raraana ga patlisiso le tirisano mmogo ya batho botlhe ba ba amegang.
26. Khomišene ya B-BBEE e ikemiseditse go netefatsa gore Molao o dirisiwa ka tsela e e tlhomameng go fitlhelela maitlomo a B-BBEE o o tshwaneng go tisa ikonomi e e akaretsang botlhe.
27. Dithata tsa Khomišene ya B-BBEE le go dira ka moo e bonang ka teng ka Molao, go akaretsa dithata tsa go batlisisa dingongorego, ga di amiwe ke tsweletso ya go neelana ka Kitsiso ya Tlhaloso mo kgannyeng nngwe le nngwe e e totobetseng.
28. Khomišene ya B-BBEE e tla netefatsa gore e itsise diphetogo dingwe le dingwe mo mokgwatsamaisong o o tshalositsweng mo Kitsisong e ya Tlhaloso.
29. Go botsa dipotso kgotsa tlhaloso go ya pele ka ga Kitsiso e ya Tlhaloso, ka boikokobetso gololesega go golagana le rona mo dintlheng tse di latelang tsa kgolagano:

Khomišene ya B-BBEE

Private Bag X31

Pretoria

0001

Mogala: +27 12 394 1535

Imeile: info@beecommission.gov.za

Thulaganyo ya Kelelo ya Sekema

